

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ชุมชน สังคม และประเทศจะก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพและวิธีการที่บุคคลได้รับจากการศึกษา เท่าที่ผ่านมามีครูบางคนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่เหมาะสมกับที่สังคมยกย่องว่าเป็นปราชญ์บุคคล ซึ่งเป็นพฤติกรรมบ่งชี้ว่าครูขาดจรรยาบรรณของความเป็นครู ดังที่ปรากฏ เป็นช่องทางสื่อมวลชนอยู่เนือง ๆ เช่น ครูข่มขืนเด็ก ครูลงโทษด้วยวิธีวิดลารและรุนแรงกับนักเรียน ปัญหาผู้สาว เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดความคิดว่าปัจจุบันพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูของครูเป็นอย่างไร

กระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นปัจจัยผลักดันทำให้โลกอยู่ในภาวะไร้พรมแดน เกิดค่านิยมสากล การพัฒนามุ่งเน้นด้านวัตถุ ละเลยมิติความเป็นมนุษย์ คนในสังคมต่างต้องการและแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกมาเป็นของตนให้มากที่สุด จึงส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป. : ข) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงให้ความสำคัญในการพัฒนา “คน” และ “คุณภาพของคน” โดยเห็นว่า “คนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : บทนำ) ทำนองเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่เน้น “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน อันเป็นเป้าหมายและมรรควิธีไปสู่การพัฒนาประเทศ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในวงการศึกษาคือ ครู ซึ่งทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ให้เยาวชนเป็นคนดีและคนเก่ง อันเป็นหน้าที่โดยตรง (เฉลียว ปุริภักดี และคณะ,

2520 : 1) เพราะคนมีความรู้ที่เป็นคนดีเท่านั้นที่จะช่วยให้สังคมเจริญและสงบสุข ด้วยเหตุนี้
ความประพฤติตามจรรยาบรรณครูของครู จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (รัตนา ทุงคสวัสดิ์,
2522 : 23-28 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และประนอม รอดคำดี, 2534 : 217)

ปัจจุบันคุรุสภาในฐานะองค์กรวิชาชีพครู ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติครู
ให้มีหน้าที่ควบคุมและสอดส่องจรรยา มรรยาทครู ได้มีการปรับปรุงระเบียบคุรุสภาว่าด้วย
จรรยา มรรยาท และวินัยตามระเบียบประเพณีครู พ.ศ. 2526 จึงได้ใช้ระเบียบคุรุสภาว่าด้วย
จรรยาบรรณครู พุทธศักราช 2539 แทน ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2539
เป็นต้นไป (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539 : 16)

“จรรยาบรรณครู” เป็นข้อกำหนดที่ครูพึงยึดเป็นหลักประพฤติปฏิบัติให้
ถูกต้องตามค่านิยมของสังคม ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีระเบียบวินัย และเกิดความผาสุก ทั้งยัง
รักษาไว้ซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีของครูเอง รวมทั้งสถาบันวิชาชีพครู (ชนัด ชุ่มจิต, 2534 :
199-200) แต่ในวงการครูที่สังคมยกย่อง และคาดหวังในความเป็นผู้มีคุณภาพประพฤติดังมา
นั้น ก็ยังมีครูที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอยู่เป็นจำนวนมาก จากสถิติข้าราชการครูที่กระทำ
ผิดวินัย ประจำปีงบประมาณ 2539 ส่วนมาตรฐานวินัยสำนักเสริมสร้างจรรยาบรรณและ
วินัยครู (2540 : 3) ได้ดำเนินการทางวินัยข้าราชการครู จำนวน 486 ราย โดยจำแนกตาม
การลงโทษ ปรากฏว่า ข้าราชการครูถูกลงโทษไล่ออก 61 ราย ปลดออก 22 ราย ให้ออก
7 ราย ลดขั้นเงินเดือน 50 ราย ตัดเงินเดือน 106 ราย และภาคทัณฑ์ 78 ราย หากจำแนก
ตามลักษณะความผิดพบว่า ข้าราชการครูละทิ้งหน้าที่ราชการมากที่สุด ร้อยละ 16.26 ผู้สว
อณาจาร ร้อยละ 15.85 และกระทำผิดด้านการเงิน ร้อยละ 15.03 นอกจากนี้ยังมีปัญหา
เกี่ยวกับความผิดทางเพศที่ครูกระทำต่อศิษย์ เสพสุรา การพนัน ผิดอาญา ผิดระเบียบ และ
กรณีอื่น ๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ปัญหาหนี้สิน การเล่นแชร์ และการเกี่ยวข้องกับ
สลากกินรวบ เป็นต้น ดังที่ พรศรี พานิชวงศ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
การปฏิบัติตามจรรยาบรรณของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ ตามการรับรู้ของตนเอง พบว่า พฤติกรรมที่ครูรับรู้ว่าได้
ปฏิบัติตามจรรยาบรรณในระดับมากที่สุด 2 อันดับแรกคือ การเล่นแชร์และการเกี่ยวข้องกับ
สลากกินรวบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าครูบางคนมีคุณลักษณะและพฤติกรรม
ที่ไม่เหมาะสม ขาดจรรยาบรรณของความเป็นครู ซึ่งส่งผลกระทบต่ออาชีพครูได้รับความ
ความศรัทธาและการยกย่องจากประชาชน หรือแม้แต่ครูเองอยู่ในระดับต่ำ จริยธรรม
ความเป็นปुरुชนียบุคคลและภาพพจน์ของครูเสื่อมถอยลง (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา,

2523 : 9) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า ปัจจุบันครูมีพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู ทั้ง 9 ประการเป็นอย่างไร

การวิจัยนี้เป็นศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน เนื่องจากเป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อแสวงหาหลักวิชาการเรียนการสอน และการจัดระบบการศึกษา และ/หรือ ใช้หลักวิชา เหล่านั้นในการจัดการศึกษาอบรมกลุ่มคนของชุมชน ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยที่ ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าวิจัย เพื่อหาระดับพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูของครู โรงเรียน มัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 2 ว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการ วางแผน ปรับปรุงให้ครูมีพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ได้นำไปพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐาน อันจะ ส่งผลให้ครูมีความพร้อมในการสร้างสรรค์เยาวชนของชาติให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อสันติสุขของตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศ และโลกต่อไป

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม

 ความหมายของพฤติกรรม

 ประเภทของพฤติกรรม

คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

 ความหมายของคุณธรรม

 ความหมายของจริยธรรม

 ความหมายของจรรยาบรรณ

 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

ครู

 ความหมายของครู

 คุณธรรมของครู

 จริยธรรมของครู

 คุณลักษณะของครูที่ดี

อาชีพครูหรือวิชาชีพครู
 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
 จรรยาบรรณครู
 ความหมายของจรรยาบรรณครู
 ประวัติความเป็นมาของจรรยาบรรณครู
 ความสำคัญของจรรยาบรรณครู
 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 การประเมินจรรยาบรรณ

1. การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม

การศึกษาพฤติกรรม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของพฤติกรรม

ความหมายของพฤติกรรม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

ชัยพร วิชชาวูธ (2523 : 1) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม การพูด การเดิน การกระทบรีบตา การไต่ยีน การเข้าใจ การรู้สึกโกรธ การคิด ต่างเป็นพฤติกรรมทั้งนั้น

สอดคล้องกับ ประภาณีเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 15) ที่ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ เช่น การเดิน การพูด การคิด ความรู้สึก ความสนใจ

แต่ อรุณ รักรธรรม (2534 : 14) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม (Behavior) ว่า หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกหรือการเกิดปฏิกิริยาเมื่อเผชิญกับสิ่งภายนอก การแสดงออกนั้นอาจเกิดจากอุปนิสัยที่ได้สะสม หรือจากความเคยชิน อันได้รับจากประสบการณ์ และการศึกษาอบรมก็ตาม การแสดงออกนี้อาจเป็นได้ทั้งรูปคดี้อยตามหรือต่อต้าน และอาจเป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อทั้งเจ้าของพฤติกรรมเอง และหรือต่อสิ่งภายนอก

ส่วน สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 4) ได้ให้ความหมายพฤติกรรม โดยเน้นไปที่พฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ว่าหมายถึง ปฏิบัติกริยาที่เป็นความรู้สึกนึกคิด หรือ

การกระทำของบุคคลซึ่งมีสาเหตุจากคนอื่น ตัวเอง หรือสถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางสังคม

นอกจากนี้ พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530 : 373) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การแสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองของสิ่งเร้า

เช่นเดียวกับ อารมณ์ สุคนี (อ้างถึงใน สุภาภรณ์ โกสิย์, 2538 : 11) ที่ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมตามแนวคิดของนักจิตวิทยาแนวพฤติกรรมศาสตร์ว่า พฤติกรรม หมายถึง การเคลื่อนไหวทางกายหรือทางสรีรวิทยาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม เป็นสิ่งที่จะสังเกตเห็นได้

สำหรับโสภา ชูพิภูชัย (2521 : 2) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึงการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้ หรือใช้เครื่องมือทดลองได้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งกระทำโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าจะกระทำนั้นจะสังเกตได้หรือสังเกตได้จากเครื่องมือที่นำมาใช้ก็ตาม

จากความหมายของพฤติกรรม ผู้วิจัยนำไปใช้ในการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

1.2 ประเภทของพฤติกรรม

พฤติกรรมที่มนุษย์กระทำหรือแสดงออกมาเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางความรู้สึกนึกคิด คำพูด การกระทำ ท่าทางต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นปัจจัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม การจำแนกพฤติกรรมของบุคคล อาจจำแนกออกได้หลายลักษณะ หากจำแนกพฤติกรรมตามการยอมรับของสังคมเป็นหลัก สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2526 : 101-105) ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมปกติ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสังคมใดต้องเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการ ต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่ตนเองอาศัยอยู่ และต้องเป็นไปตามกฎหมายของสังคมนั้น ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

ประการแรก ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการตามวุฒิของบุคคล

ประการที่สอง ต้องสอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมทางสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

ประการที่สาม ต้องเป็นไปตามกฎหมายระเบียบของสังคมที่กำหนดไว้

2. พฤติกรรมผิดปกติ หรือพฤติกรรมอปกติ หมายถึง พฤติกรรมใดที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์พิจารณาพฤติกรรมปกติก็ต้องเรียกว่าพฤติกรรมผิดปกติ เช่น เด็กอายุ 3 ขวบสามารถเล่นเพลงดนตรีคลาสสิก หรือคนอายุ 20 ปี เมื่อหิวแล้วไม่ได้รับประทานอาหารก็ร้องไห้ นักพฤติกรรมศาสตร์บางคนเรียกพฤติกรรมอปกติว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบน อาจเบี่ยงเบนไปในทางด้านบวกหรือด้านลบก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมที่ผิดปกติในวัฒนธรรมหนึ่ง อาจถือเป็นปกติในวัฒนธรรมอื่น ทั้งนี้ก็เพราะในแต่ละวัฒนธรรมต่างก็มีระบบการให้คุณค่าพฤติกรรมแตกต่างกันไป

นอกจากนี้ สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2526 : 98) ยังได้จำแนกพฤติกรรมของบุคคลโดยอาศัยการสังเกตเป็นหลัก ซึ่งแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายในหรือพฤติกรรมปกปิด (Covert Behavior) คือ การกระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งสมองจะทำหน้าที่รวบรวมและสั่งการ มีทั้งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การเต้นของหัวใจ การบีบตัวของลำไส้ และที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งมีอยู่ในสมองของคน ไม่สามารถสังเกตเห็นได้

2. พฤติกรรมภายนอกหรือพฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) คือ ปฏิบัติการของบุคคล หรือกิจกรรมของบุคคลที่ปรากฏออกมาให้บุคคลอื่นเห็นได้ทั้งทางวาจา การกระทำ ท่าทางต่าง ๆ เช่น การพูด การหัวเราะ การกินอาหาร การรักษาความสะอาด การปลูกต้นไม้ พฤติกรรมภายนอกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และเป็นสาเหตุสำคัญในการอนุเคราะห์โลก หรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ซึ่งสอดคล้องกับ วัตสัน (Watson อ้างถึงในธรรมรส โชติบุญชร, 2524 : 384) ที่ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่สามารถเห็นได้ ได้แก่ การแสดงท่าทาง การพูด ตลอดจนการให้สัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมความว่าพฤติกรรมเปิดเผยเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการกระทำ

2. พฤติกรรมปกปิด (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถเห็นได้ ได้แก่ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ

เช่นเดียวกับ เลวิน (Lewin อ้างถึงในวินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภากุล, 2522 : 28-29) ที่แบ่งพฤติกรรมของบุคคลออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับพฤติกรรมที่อยู่ภายใน (Genotypic Level) กระแสความรู้สึกอย่างหนึ่งที่อยู่ภายใน หากที่จะเรียนรู้หรือสังเกตเห็นได้ เป็นพวกความรู้สึกนึกคิด หรืออารมณ์ เช่น เกลียด รัก ชอบ พอใจ ไม่พอใจ โกรธ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมนี้ยังไม่แสดงออกมา อาจเรียกว่าเป็นพฤติกรรมที่มองไม่เห็น หรือมองเห็นได้ยาก

2. ระดับของพฤติกรรมภายนอก (Phenotypic Level) เป็นพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นหรือแสดงออกมามีภายนอก เป็นการแสดงออกทางกาย วาจา กริยาท่าทาง เช่น ถ้าไม่ชอบก็พูดคัดค้าน ถ้าพอใจก็ยกมือสนับสนุน ถ้าโกรธก็ทุบโต๊ะหรือลุกขึ้นชี้หน้า เป็นต้น พฤติกรรมอย่างนี้อาจเรียกว่าพฤติกรรมที่มองเห็นหรือสังเกตได้ (Overt Behavior)

ส่วน คู่มือ ขุมสาย ม.ล. (2508 : 123) ได้แบ่งพฤติกรรมตามการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Unlearned Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำได้เอง โดยที่อินทรีย์มิได้มีโอกาสเรียนรู้มาก่อนเลย พฤติกรรมติดตัวแต่กำเนิด อาจเกิดขึ้นหลังจากกำเนิดของอินทรีย์ก็ได้ เพราะฉะนั้นบางทีจึงเป็นที่สงสัยว่าอาจไม่ใช่เป็นพฤติกรรมติดมาแต่กำเนิด อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมติดมาแต่กำเนิด ได้เกิดขึ้นหลังจากที่อินทรีย์เกิดขึ้นแล้วนาน ๆ มักหลีกเลี่ยงผลกระทบของการเรียนรู้ไม่ได้

2. พฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้ (Learned Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำขึ้นหลังจากที่ได้มีการเรียนรู้หรือเลียนแบบจากบุคคลอื่นในสังคม พฤติกรรมประเภทนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พฤติกรรมทางสังคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของพฤติกรรม สรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์สามารถจำแนกโดยใช้เกณฑ์ 3 เกณฑ์ คือ

1. เกณฑ์การยอมรับของสังคม

1.1 พฤติกรรมปกติ

1.2 พฤติกรรมผิดปกติ

2. เกณฑ์ที่อาศัยการสังเกต

2.1 พฤติกรรมปกปิด

2.2 พฤติกรรมเปิดเผย

3. เกณฑ์การเรียนรู้

3.1 พฤติกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

3.2 พฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้

ดังนั้นในการศึกษาเรื่องประเภทของพฤติกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยนำเอาพฤติกรรม
เปิดเผยเป็นหลักในการสร้างเครื่องมือ เพื่อจะได้ทราบว่า ครูมีพฤติกรรมตามจรรยาบรรณ
ครูเป็นเช่นไร

2. คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

2.1 ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล สังคมและชาติบ้านเมือง สังคมใดมีสมาชิก
ของสังคมที่ไร้คุณธรรมจำนวนมาก สังคมนั้นจะมีแต่ความสับสนวุ่นวาย และยากแก่การ
พัฒนา (ยนต์ ชุ่มจิต, 2534 : 207)

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 187) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม
เป็นสภาพคุณงามความดี

สำหรับพุทธทาสภิกขุ (2527 : 28, 89-91) ได้อธิบายไว้อย่างละเอียด ดังนี้
คำว่า “คุณ” หมายถึงคำที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดี
และทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า “คุณ” ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่า “คุณ”
ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือ
ความหมายของคำ ๆ นี้

ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมาย 4 อย่างคือ

1. ธรรมะ คือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง
2. ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้
3. ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ
4. ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องใช้มัน

อย่างถูกต้อง

คำว่า “หน้าที่” นั้น หมายถึง หน้าที่ที่ถูกต้องสำหรับจะใช้ชีวิตอยู่ได้ และ
เจริญก้าวหน้าขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุด ไม่รวมถึงหน้าที่ของอันธพาล

เมื่อรวมความเป็นคุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว
เพื่อสันติภาพ สันติสุขของมนุษย์

นอกจากนี้ ยนต์ ชุ่มจิต (2534 : 219) ได้สรุปความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึงคุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล พร้อมทั้งจะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือทั้งตนเองและผู้อื่น

ส่วนสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 10) ได้อธิบายว่าคุณธรรมหมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำ ไปด้วยความสำนึกในจิตใจโดยมีเป้าหมายว่า เป็นการกระทำ ความดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม

ในขณะที่ ถลอง มาปรีดา (2537 : 3) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึง ความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล

อย่างไรก็ตาม สมพร เทพสิทธิ์า (2525 : 1) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึงธรรมที่เป็นคุณประโยชน์ ตรงกันข้ามกับคำว่าอธรรมหรืออกุศลซึ่งเป็นธรรมที่เป็นโทษ

นอกจากนี้ พินิจ รัตนกุล (2522 : 1) กล่าวว่า คุณธรรมโดยทั่ว ๆ ไป หมายถึง คุณสมบัติที่มีค่า วิเศษ ผู้ที่มีคุณธรรมถือกันว่าเป็นคนดี

สำหรับ ประภาศรี สีหอำไพ (2535 : 28) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึงหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจ อยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี

จากความหมายของคุณธรรมดังกล่าวสรุปได้ว่า คุณธรรมหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล และพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสันติภาพ สันติสุขในสังคม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำไปเขียนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

2.2 ความหมายของจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางจริยธรรมหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

ไพฑูริย์ สีนารถัน และประนอม รอดคำดี (2534 : 74) ได้แยกศัพท์และให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คำว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น

“จริยธรรม” จึงได้ความหมายแทนตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ” นอกจากนี้ยังได้สรุปความหมายของจริยธรรมว่าเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

ส่วนราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 135) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฏศีลธรรม

ในทำนองเดียวกัน ตูมน อมรวิวัฒน์ (2527 : 32) ที่ได้สรุปความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง แบบแผนของความประพฤติที่ยึดหลักของศีลธรรม

สำหรับ ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2520 : 3-5) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

ในขณะที่ ธวัช แสงอรุณ (2526 : 10) ได้สรุปความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึงการประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

สอดคล้องกับ สาโรช บัวศรี (2522 : 218) ที่ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้อยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

นอกจากนี้ พันัส หันนาคินทร์ (2523 : 19) กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึงคุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติ ซึ่งมีความหมายถึงการกระทำอย่างเสรีภายในขอบเขตของมโนธรรม อันได้แก่ความสำนึกในหน้าที่บังคับควรกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกในสังคมนั้น

อย่างไรก็ตาม โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1974 : 4-5 อ้างถึงใน โมหัมมัด อับดุลกาเคร์ และค้วน ชาวหนู, 2530 : 18) นักจิตวิทยาสังคมที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากล ที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งกันเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องดีงามและสอดคล้องกับมาตรฐานทางสังคม ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขเพื่อความก้าวหน้าของสังคม และประเทศชาติ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำไปใช้สร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

2.3 ความหมายของจรรยาบรรณ

“จรรยาบรรณ” มีผู้ให้ความหมายไว้หลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางหรือกรอบแห่งการดำเนินชีวิตในวิชาชีพที่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้นพึงยึดถือปฏิบัติ

ยนต์ ชุ่มจิต (2534 : 199) ได้อธิบายและให้ความหมายของจรรยาบรรณว่า “จรรยาบรรณ” เป็นคำสมาส ระหว่าง “จรรยา” และ “บรรณ” ซึ่งจรรยา หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วน “บรรณ” หมายถึง เอกสารหรือหนังสือ เมื่อรวมความเข้าด้วยกัน จึงหมายถึง เอกสารหรือหนังสือที่ว่าด้วยข้อควรประพฤติปฏิบัติของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออาชีพใดอาชีพหนึ่ง

ส่วน อมร รักษาสัตย์, 2511 : 583. (อ้างถึงใน พรศรี พานิชวงศ์, 2536 : 11) ให้ความหมายจรรยาบรรณว่าเป็นสิ่งที่คณะบุคคลร่วม กลุ่มร่วมอาชีพ ร่วมกันก่อตั้งขึ้น เป็นแนวทางดำรงชีวิตของผู้ที่อยู่ในอาชีพ นั้น ๆ โดยปกติจะไม่มีอำนาจกฎหมายของบ้านเมืองมาบังคับให้สมาชิกผู้ถือจรรยาบรรณนั้นต้องปฏิบัติตาม

สำหรับ มานิต มานิตเจริญ (2519 : 361) ให้ความหมายของจรรยาว่า หมายถึง ความประพฤติ กิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า จรรยาบรรณ หมายถึง หลักเกณฑ์ ความประพฤติ

ในทำนองเดียวกัน พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2532 : 134) ได้ให้ความหมายตามรูปศัพท์ไว้ว่า “จรรยา หมายถึง ความประพฤติ กิจที่ควรประพฤติ

ในหมู่คณะ” ส่วนคำว่า “จรรยาบรรณ หมายถึง ความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพ ต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อรักษาชื่อเสียงเกียรติคุณ

นอกจากนี้ อรุณ รักรธรรม (2524 : 157) ให้ความหมายของจรรยาบรรณไว้ว่า “จรรยาบรรณ หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการควบคุมความประพฤติภายใน ซึ่งสังคมหรือวงการของบุคคลในอาชีพใดอาชีพหนึ่งยอมรับว่าเป็นความประพฤติที่ดีที่ชอบ การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ผิดและสิ่งใดพึงปฏิบัติ สิ่งใดพึงละเว้น”

จากความหมายของจรรยาบรรณดังกล่าว สรุปได้ว่า จรรยาบรรณ หมายถึง หลักเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ พึงยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเจริญก้าวหน้าและรักษาชื่อเสียงเกียรติคุณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำไปใช้ในการเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณที่ดีงามในการประกอบอาชีพ เมื่อคนมีคุณธรรมประจำใจ คุณธรรมนี้จะส่งผลให้เกิดจริยธรรมในการปฏิบัติที่ดีตามลำดับ เนื่องจากคุณธรรมมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องกัน อีกทั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยตรง ดังที่ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2524 : 7) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่จิตใจเป็นผู้สั่งการ และกำกับควบคุม หากจิตใจว่าแรงเบิกบาน กิริยาท่าทีก็แสดงออกในทางกระฉับกระเฉง ว่องไว ลึกดัก แต่ถ้าเมื่อใดจิตใจเศร้าหมอง กิริยาอาการก็หงอยเหงา เชื่องซึม ไม่สดใสปรากฏแก่ผู้ใกล้ชิดและพบเห็นได้ ในด้านความประพฤติก็เช่นเดียวกัน ใครมีจิตใจเป็นอย่างไรก็จะแสดงออกมาเป็นรูปแบบความประพฤติหรือการปฏิบัติการณ์ ในทำนองนั้น การที่จิตใจเป็นผู้สั่งการและกำกับการกระทำหรือการแสดงออกทางร่างกาย เช่นนี้ ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้ คนที่มีคุณธรรมสูง คือ จิตใจทรงคุณธรรม จะประพฤติปฏิบัติสิ่งใด ๆ ออกมาในลักษณะของการมีจริยธรรมสูงด้วย และในทางตรงข้ามคนที่ประพฤติชั่ว ชอบปฏิบัติหรือแสดงออกในทางที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น อันเป็นแบบอย่างของคนที่มีจริยธรรมต่ำทราม ย่อมแสดงว่าผู้นั้นในจิตใจขาดคุณธรรมหรือมีคุณธรรมต่ำด้วย

ในทำนองเดียวกัน ประภาศรี สีหอำไพ (2535 : 7) กล่าวว่า คุณธรรมที่ปลูกฝังไว้ ในจิตสำนึกจนเป็นสัญชาตญาณที่สร้างพฤติกรรมให้สามารถแก้ไขเหตุการณ์

เฉพาะหน้า และตัดสินใจที่จะเลือกพฤติกรรมปฏิบัติได้อย่างดี เหมาะสม นอกจากนี้
 ประภาศรี สีหอำไพ ยังได้กล่าวอีกว่า จริยธรรมมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่อง ความดี ความงาม
 ความสุข การกำหนดคุณค่าของคุณธรรม ศีลธรรม เพื่อวางแนวทางมาตรฐานความประพฤติ
 สร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันด้วยการปลูกฝังลักษณะนิสัยในตนเองไปจนถึงการ
 ปาเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักการปฏิบัติคุณงามความดี
 ดังกล่าว จึงมีความสัมพันธ์ที่เห็นได้ชัดเจน

สอดคล้องกับที่นักการศึกษาได้ตีความว่า จริยธรรมคือคุณธรรมที่ต้อง
 สนับสนุนให้มีการสอนและฝึกปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จริยธรรมและคุณธรรมไม่สามารถ
 แยกออกจากกันได้เนื่องจากคุณธรรมเป็นสถานะของความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายในจิตใจ
 มีหน้าที่กำกับ สั่งการให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ซึ่งลักษณะของพฤติกรรม
 ดังกล่าวก็คือ จริยธรรมนั่นเอง หากคุณธรรมฝังลึกอยู่ในจิตใจจนเป็นสัญชาตญาณก็ส่งผล
 ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนและสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
 คือ เมื่อบุคคลมีคุณธรรมสูง ก็ทำให้มีจริยธรรมสูง และมีจรรยาบรรณสูงตามลำดับ
 เพราะจรรยาบรรณถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรม นั่นคือ จรรยาบรรณเป็นแนวทาง
 ในการปฏิบัติของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมตนเองให้มีคุณธรรม
 จริยธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข

จากความสัมพันธ์ของคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าว ทำให้เห็นความเกี่ยวข้อง
 สัมพันธ์ถึงที่มาของจรรยาบรรณ ซึ่งผู้วิจัยนำไปใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

3. ครู

3.1 ความหมายของครู

คำว่า “ครู” เป็นคำที่มีความหมายกว้างและลึกซึ้ง ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเพื่อ
 ประกอบการวิจัย ดังนี้

พุทธศาสนิกฯ แห่งสวนโมกขพลาราม ได้อธิบายความหมายของคำว่า
 “ครู” ไว้ว่า ในสมัยโบราณ คำว่า “ครู” เป็นคำที่สูงมาก ครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ
 และนำวิญญาณไปสู่ธรรมชั้นสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ ครูเป็นผู้ควรเคารพหรือ

มีความหนัก ที่เป็นเนื้ออยู่เหนือศีรษะ เป็นเจ้าเหนืออยู่เหนือศีรษะคนทุกคน (พุทธทาสภิกขุ, 2527 : 92)

ส่วน เศด็จ หัตถศิโว (2527 : 10) ได้อธิบายว่า ครูมาจากคำว่า ครู ซึ่งแปลว่าหนัก ครู เป็นคำเดียวกับ การวะ ซึ่งแสดงเป็น เคารพ แปลว่าตระหนักหรือซาบซึ้ง คือรู้ไว้ด้วยปัญญา

ในขณะที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2531 : 49-55) ได้อธิบายความหมายของ “ครู” ตามหน้าที่และความรับผิดชอบของครูตามรูปคำในภาษาอังกฤษ “TEACHERS” ซึ่งได้อธิบายความหมายของตัวสะกดแต่ละตัวในคำดังกล่าว ดังนี้

T (Teaching) การสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง

E (Ethics) จริยธรรม หมายถึง หน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน

A (Academic) วิชาการ หมายถึง ต้องมีความรับผิดชอบในทางวิชาการ อยู่เสมอ

C (Cultural Heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้ตกทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือรุ่นต่อ ๆ ไป

H (Human Relationship) มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์อันดีทางครูต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป

E (Evaluation) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียน

R (Research) การวิจัย หมายถึง ต้องเป็นนักแก้ปัญหา

S (Service) บริการ หมายถึง การให้บริการ ต้องให้บริการแก่สังคม หรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

สำหรับ กูด (Good, 1973 : 586) ได้ให้ความหมายของ “ครู” (Teacher) ไว้ใน Dictionary of Education ดังนี้

1. ครู คือ บุคคลที่ทางราชการจ้างไว้ เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำ หรืออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียน สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถานที่ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน

2. ครู คือ บุคคลที่มีประสบการณ์ หรือมีการศึกษามาก หรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาคือเป็นพิเศษในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่สามารถช่วยทำให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการก้าวหน้าได้

3. ครู คือ บุคคลที่สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันฝึกหัดครู และการศึกษานอกระบบนั้นได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ โดยการมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น

4. ครู คือ บุคคลที่สั่งสอนอบรมคนอื่น ๆ

ในทำนองเดียวกัน เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป. : 91) กล่าวว่า ในความหมายทั่วไปนั้น ครูคือ ผู้สั่งสอน ผู้ฝึกอบรมหรือผู้ทำให้คนไม่รู้ได้รู้ โวหารทางพุทธศาสนา อุปมาว่าเหมือน “หงายของที่คว่ำ” คือ การทำให้คนไม่รู้ได้รู้

นอกจากนี้ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2526 : 16 (อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ ยงกำลัง, 2527 : 27-28) ยังได้กล่าวถึงครูที่แท้จริง โดยเขียนเป็นบทเพลงไทยในชื่อ “ใครคือครู” ว่า

ใครคือครู ครูคือใคร ในวันนี้
 ใข้อยู่ที่ปริญญามหาศาล
 ใข้อยู่ที่เรียกว่าครูอาจารย์
 ใข้อยู่นานสอนนานในโรงเรียน
 ครูคือผู้ชี้นำทางความคิด
 ใ้รู้ถูกรู้ผิดคิดอ่านเขียน
 ใ้รู้ทุกขั้วยากรู้พากเพียร
 ใ้รู้เปลี่ยนแปลงสู้สร้างงาน
 ครูคือผู้ยกระดับวิญญาณมนุษย์
 ใ้สูงสุดกว่าสัตว์เดรัจฉาน
 ครูคือผู้สั่งสมอุดมการณ์
 มีควมมานเพื่อมวลชนใ้ตนเอง
 ครูจึงเป็นนักสร้างผู้ใ้ใหญ่ยิ่ง
 สร้างคนจริง สร้างคนกล้าสร้างคนเก่ง
 สร้างคนใ้ใ้ได้เป็นตัวของตัวเอง
 ขอมอบเพลงนี้มาบูชาครู

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

อย่างไรก็ตาม สมบูรณ์ พรหมภาพ (2538 : 51) ได้กล่าวไว้ว่า ครู (Teacher) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ และ อบรมศีลธรรมจรรยา ตลอดจนแบบอย่างให้แก่ศิษย์ เพื่อให้เขามีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีและมีคุณภาพ

จากความหมายของครูที่กล่าวมา แม้ว่าตามทรรศนะของชาวไทยและ ชาวตะวันตก จะให้ความหมายแตกต่างกันบ้าง แต่พอสรุปได้ว่า ครู หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เปิดประตูทางปัญญา อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และคุณธรรมตลอดจนปฏิบัติตน เป็นแบบอย่าง ที่ดีเพื่อถ่ายทอดให้ศิษย์เป็นเยาวชนที่ดีของชาติในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำความหมายของ “ครู” ไปใช้ในการเขียนกรอบแนวความคิด ในการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งสมมติฐาน ขอบเขตของการวิจัย ตลอดจนเขียน นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้

3.2 คุณธรรมของครู (Teacher's Qualification)

งานของครูเป็นงานที่มีเกียรติ แต่เป็นงานหนัก เพราะต้องใช้พลังสติปัญญา ความสามารถ ความมานะพากเพียร ตลอดจนความอดทนอดกลั้น เพราะต้องทำงานติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศทุกวัย ทุกระดับฐานะเศรษฐกิจและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้อาจทำให้ครูเกิดความรู้สึกสีก้า เหนื่อยหน่าย ห้วนใจ หรือหมดกำลังใจ ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องมีธรรมะหรือคุณธรรมของครู เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวระครองใจให้มีพลัง ที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่อไป (สุจริต เพียรชอบ, 2522 : 57-58)

ปรียานุช ศรีทัน (2531 : 61) สรุปความหมายของคุณธรรมของครูว่า คุณธรรมของครู หมายถึง หลักแห่งความถูกต้อง และสิ่งงามที่ครูควรมานำมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง นักเรียนและสังคม

ในทำนองเดียวกัน ยนต์ ชุ่มจิต (2534 : 207) ได้สรุปความหมาย คุณธรรม ของครูไว้ว่า คุณธรรมของครู หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งมืออยู่ภายในจิตใจของครู และเป็นแรงผลักดันให้ครูกระทำหน้าที่ของครูอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับ พุทธทาสภิกขุ (อ้างถึงใน เสนีย์ มีทรัพย์, 2522 : 12) ได้ให้สัมภามณ์ แก่ เสนีย์ มีทรัพย์ เกี่ยวกับคุณธรรมของครูว่า ครูควรมีคุณธรรมดังต่อไปนี้

ก. เป็นบุรุษนิยมบุคล

- ข. มีความรู้ ประพศิตี
- ค. มีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่
- ง. มีความอดทน
- จ. เฉลียวฉลาด
- ฉ. บริสุทธิ์
- ช. เปิดเผยไม่ปิดบังซ่อนเร้น
- ซ. มีความรู้เพียงพอ และถูกต้องตามระดับที่สอน
- ฅ. มีบุคลิกภาพดี
- ญ. มีความประพศิตี
- ฎ. มีความสามารถ

ฎ. มีคุณธรรมที่ทำให้ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จ คือ มีทศบารมี ซึ่งหมายถึงคุณธรรมที่ปฏิบัติอย่างยิ่งยวด ได้แก่การปฏิบัติ 10 ประการ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา

ส่วนพระธรรมญาณมุนี (2530 : 24-30) ได้กล่าวถึงคุณธรรมของครูว่า
คุณธรรมที่จำเป็นของครูมี 4 ประการ คือ

1. ความรักงานและหน้าที่
2. ความมีวินัย
3. ความรู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่
4. ความจริงใจและบริสุทธิ์ใจต่อหน้าที่

ในขณะที่ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ และประนอม รอดคำดี (2534 : 233) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณธรรมนิยม (คุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ) ในแต่ละด้าน สำหรับด้านคุณธรรมของครูได้กล่าวไว้ดังนี้

1. มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
2. รับฟังและเคารพเหตุผลของผู้อื่น
3. พิจารณาคุณค่าของนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
4. ตัดสินหรือลงโทษนักเรียนอย่างมีเหตุผล
5. ยืดหยุ่นต่อปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
6. มีความกตริเริ่ม
7. นำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุง การทำงานของตน

8. มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง
9. มีอารมณ์มั่นคง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา
10. ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุเกินความจำเป็น
11. ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ
12. ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
13. ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพ และบุคคลทั่วไป
14. ไม่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
15. มีความกรุณา และสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
16. รักษาความลับของนักเรียน
17. เชื้อเพื่อเชื้อแผ่ช่วยเหลือนักเรียนตามสมควร
18. เสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม
19. ไม่อาฆาตพยาบาทนักเรียน
20. ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน

นอกจากนี้ ทศพร มณีศรีขำ (2539 : 65) ได้นำธรรมบรรยายของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้บรรยายในหัวข้อคุณธรรมของครูสรุปไว้ดังนี้

คุณธรรมของครู คือ ความสมบูรณ์ด้วยหน้าที่และสิทธิสำหรับครู กล่าวคือ

- เป็นผู้เปิดประตูทางปัญญา
- มีลักษณะสูงส่งในแง่คุณธรรม
- มีหน้าที่พัฒนามนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ถูกทุกวิถีทาง
- เป็นการกระทำหน้าที่และสิทธิโดยสมบูรณ์
- ในจิตของครู เต็มอยู่ด้วยเมตตาและปัญญา
- เป็นปูชนียบุคคล ที่มีบุญคุณและทำประโยชน์แก่โลกอย่างมหาศาล
- แล้วได้รับประโยชน์ตอบแทนเพียงเพียงชีวิตได้
- เป็นเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีบุญคุณท่วมท้นเหนือจิตวิญญาณ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของครูสรุปได้ว่าคุณธรรมของครู

เป็นหลักของความถูกต้องค้ำจุนที่มีอยู่ในจิตใจของครู อันเป็นแรงผลักดันให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.8 จริยธรรมของครู (Teacher's Ethics)

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการสร้างคุณภาพของคน นอกเหนือจากการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังมีหน้าที่อบรมศิษย์ให้เป็นผู้มีความประพฤติดี มีจริยธรรม ดังนั้น การที่จะให้เด็กมีจริยธรรมที่ดีงาม ครูจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านจริยธรรมของครูก่อน

บุญมี แทนแก้ว (2539 : 59-64) ได้กล่าวว่จริยธรรมของครูมีดังนี้

1. พึงเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยใจจริง
2. พึงปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยศรัทธา
3. พึงเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของตนและผู้อื่นอย่างเคร่งครัด
4. พึงเคารพต่อระเบียบ กฎหมายและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เหมือนบุคคลอื่น
5. พึงมีจิตใจกว้างขวางมีทัศนคติที่ดีต่อศิษย์ และเพื่อนครูด้วยกัน
6. พึงมีศรัทธาและให้เกียรติต่ออาชีพครู
7. พึงงดเว้นอบายมุขทุกประเภท

ในทำนองเดียวกัน ปรีชา กลิ่นรัตน์ (2526 : 5-6) สรุปว่า จริยธรรมที่ครูพึงมี นั้น จะต้องมีลักษณะที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้ คือ

1. มีบุคลิกภาพที่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ง่าย
2. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและวิชาที่สอน
3. มีระดับศีลธรรมจรรยาสูง
4. มีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางในสาขาของตน และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง
5. มีประสบการณ์อย่างเพียงพอ และได้ฝึกหัดความรู้
6. มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกาย และใจ ที่สามารถปฏิบัติงานภารกิจการครูได้อย่างเข้มแข็ง
7. ไม่ควรใช้จรรยาบรรณที่สูงส่งเกินไปจนยากที่จะประพฤติปฏิบัติได้ในสภาพสังคมปัจจุบัน ควรกำหนดจรรยาบรรณครูในระดับพื้นฐานที่เป็นแก่นนำไปสู่การเป็นครูที่ดี คือ
 - 7.1 สอนนักเรียนทุกคนอย่างเต็มความสามารถและเท่าเทียมกัน
 - 7.2 ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
 - 7.3 มุ่งทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ส่วน วัลย์พร ปิ่นวิเศษ (2529 : 71-72) ได้สรุปว่า จริยธรรมที่ครูพึงมีนั้น ประกอบด้วยจริยธรรม 3 ด้าน คือ

1. ด้านอุปนิสัยส่วนตัว ประกอบด้วยจริยธรรม ดังต่อไปนี้
 - 1.1 มีความมั่นใจในตนเอง และรู้จักพึ่งตัวเอง
 - 1.2 กล้ากระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - 1.3 ตรงต่อเวลา (ความมีระเบียบวินัย)
 - 1.4 ความไม่ประมาท
 - 1.5 งดเว้นอบายมุข
 - 1.6 มีปัญญา
 - 1.7 มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
 - 1.8 รักษาชื่อเสียงของตนและหมู่คณะ
 - 1.9 ให้เกียรติแก่บุคคลทั่วไป
 - 1.10 กตัญญู
 - 1.11 ประหยัด
 - 1.12 ขยัน
 - 1.13 ซื่อสัตย์ สุจริต
2. ด้านวิชาชีพ (การสอน) ประกอบด้วยจริยธรรม ดังต่อไปนี้
 - 2.1 มีความยุติธรรม
 - 2.2 มีศรัทธาในอาชีพของตน และมีอุดมการณ์ในอาชีพ
 - 2.3 หมั่นศึกษาหาความรู้
 - 2.4 มีความคิดสร้างสรรค์
 - 2.5 กล้าเผชิญหน้ากับข้อเท็จจริง
 - 2.6 รับผิดชอบ
 - 2.7 สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี
 - 2.8 ใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย วางตนให้เหมาะสม
 - 2.9 รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ด้านสังคมทั่วไป ประกอบด้วยจริยธรรม ดังต่อไปนี้
 - 3.1 มีเมตตา-กรุณา
 - 3.2 สติ-สัมปชัญญะ

- 3.3 ทิริ-โอด
- 3.4 ตำนานในหน้าที่และความรับผิดชอบต่องังคม
- 3.5 ไม่ประพฤติดิคิดในเรื่องชู้สาว
- 3.6 รู้จักเสียสละ
- 3.7 ทำงานเป็นหมู่คณะ
- 3.8 ความสามัคคี

สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สีนถาวรรัตน์ และประนอม รอดคำดี (2534 : 233) ที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณธรรมนิยม และได้ให้รายละเอียดของจริยธรรมครู ไว้ดังนี้

1. ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
2. ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
3. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย
4. นำนักเรียนให้พ้นจากทางเลื่อม
5. ไม่ทำโทษนักเรียนจนเกินกว่าเหตุ
6. เป็นคนตรงต่อเวลา
7. สร้างความก้าวหน้าในอาชีพตามความสามารถของตน
8. เว้นการกระทำผิดเรื่องชู้สาว
9. รักษาชื่อเสียงและคำนิยมของโรงเรียนและคณะครู
10. ทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี
11. ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน
12. รับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
13. รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
14. มีอารมณ์ขันแต่ไม่ตลกเหลวไหล
15. แต่งกายเรียบร้อยเสมอ
16. มีระเบียบวินัย
17. มีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน ยิ้มง่าย
18. แสดงกิริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง
19. วางตนเหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
20. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่

21. สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีอันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง
22. แนะนำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
23. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา อคทน ซื่อสัตย์ และสุภาพ
อ่อนโยน
24. ไม่ให้นักเรียนทำในสิ่งที่เกินความสามารถและเกินความศรัทธา
25. ปฏิบัติกับนักเรียนได้เหมาะสมกับเพศและวัย
26. ทำหน้าที่การงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง
27. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุงการศึกษาและการงานด้วยถ้อยคำที่สุภาพ
ไม่ให้ผู้อื่นเสียกำลังใจ
28. สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้แก่ตนเอง เพื่อนร่วมงานและสถาบัน
29. หลีกเลียงสิ่งทีก่อให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะ เช่น ความริษยาและ
ความพยายามเกลียดแค้น
30. ใช้กลวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้จริงประกอบด้วยคุณธรรม
ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

จากแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของครู สรุปได้ว่าจริยธรรมของครูประกอบด้วย
จริยธรรม 3 ด้าน คือ

1. ด้านอุปนิสัยส่วนตัว มีความประพฤติดีทั้ง กาย วาจา และใจ ตามหลักของ
คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป
2. ด้านวิชาชีพ มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มี
ความรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้เจริญในทุก ๆ ด้าน อันจะส่งผลให้การดำรง
ชีวิตได้อย่างมีความสุข
3. ด้านสังคม นอกจากหน้าที่สอนแล้ว ต้องมีหน้าที่พัฒนาชุมชนและสังคม
ในทางสร้างสรรค์

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของครูดังกล่าว ทำให้เข้าใจถึง
ที่มาของการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของครู ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นตัวแปรตามในการวิจัย
หากครูผู้ใดมีคุณธรรมในจิตใจดี ก็จะมีจริยธรรมในการปฏิบัติ ตลอดจนมี
จรรยาบรรณครูดีตามลำดับ

3.4 คุณลักษณะของครูที่ดี

การศึกษาถึงคุณลักษณะของครูที่ดีตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ มีมากมาย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ตนเอง สังคม และประเทศ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งพระราชทานแก่ครูอาวุโส ประจำปี 2522 เมื่อวันที่อังคารที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2523 (อ้างถึงใน ยนต์ ชุ่มจิต, 2534 : 97-98) มีข้อความที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของครูที่ดี ตอนหนึ่งว่า

“...ครูที่เห็นนั้นต้องเป็นผู้กระทำแต่ความดี คือ

- ต้องหมั่นขยันและอดสาหัส พากเพียร
- ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
- ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน
- ต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน อันดีงาม
- ต้องปลื้มใจปลื้มใจจากความสะอาดสบายและความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน
- ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่
- ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ
- ต้องเมตตาหวังดี
- ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ
- ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล...”

นอกจากนี้ลักษณะของครูที่ดีตามคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักธรรมนี้คือ กัลยาณมิตตธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับความเป็นครู มีอยู่ 7 ประการ ดังนี้ (พระราชมุนี, 2519 : 70-71)

1. ปิโย - น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้เข้าไปปรึกษา ได้ถาม

2. ครู - นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3. ภาวนีโย - นำเจริญใจหรือนำยกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือความรู้และภูมิปัญญา แท้จริงทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ

4. วิตตา - รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรจะทำอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนิกขโม - อดทนต่อด้อยค่า คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่นุญเฉียว

6. คัมภีรญจะ ถัดถึง กัตตา - แดงเรื่องได้ลึกดำ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจและเรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7. โน จัญชาน นโยชเย - ไม่ชักนำในอชาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อม

สำหรับลักษณะของครูที่ดีตามที่เสนอแนะของบุคคลต่าง ๆ คือ

ก่อ สวัสดิพานิช, 2519 ; อวิต สุริยน, 2501 ; เทพ การะเกด, 2505 ; ธนู แสงวงศ์, 2505 ; บุญถิ่น อัตถากร, 2514 ; วัลลภ หลีตันติวงษ์, 2515 ; สุภรณ์ ประดับแก้ว, 2504 ; สุภางค์ แสงวนิช, 2506 ; สุรินทร์ ธรรมศิริ, 2515 (อ้างถึงใน ยนต์ ชุ่มจิต, 2534 : 102-103) ที่กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ คุณลักษณะ และคุณสมบัติของครูที่ดี เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว จะเห็นว่าบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวจะมีลักษณะเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีคล้ายคลึงกัน สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มีลักษณะท่าทางดี
2. มีความประพฤติดี
3. มีอัธยาศัยดี
4. มีอารมณ์ดี
5. มีความยุติธรรม
6. สามารถวางตัวให้เข้ากับคนทุกชั้น
7. มีความเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของเด็ก
8. มีการส่งเสริมคุณวุฒิพิเศษให้ตนเอง
9. มีความสามารถในการงาน
10. ความเป็นผู้นำทำให้เด็กเชื่อฟัง
11. มีความรู้ดีและกว้างขวาง

12. มีความสามารถในการสอน
13. มีอนามัยดี
14. เป็นตัวของตัวเอง
15. มีจริยธรรมสูง
16. มีความมานะ เข้มแข็ง อดทน
17. มีความคล่องแคล่วว่องไว
18. มีความซื่อหุ่่นผ่อนปรน
19. มีคุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี
20. มีวิจารณ์ญาณดี

ส่วนพนัส หันนาคินทร์ (2530 : 48-56) ได้กล่าวถึงครูดีในทรรศนะของนักการศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ

1. คุณสมบัติส่วนตัว ได้แก่ มีความประพฤติดี มีสติปัญญาสูง มีสุขภาพทางกายแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี บุคลิกภาพดี ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการพูดสื่อสาร และมีทรรศนะที่ดีต่อนักเรียน

2. คุณสมบัติทางด้านวิชาชีพ ได้แก่ มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน มีความคิดริเริ่ม และสนใจต่องานวิชาชีพครู

3. มีความสามารถในการดำเนินการสอน ได้แก่ ความสามารถในการปรับบทเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน เข้าใจนักเรียน กระตุ้นนักเรียนให้สนใจการเรียนและตั้งใจเรียน

4. มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ นักเรียน คณะครู ผู้ปกครอง และบุคคลภายนอก

สอดคล้องกับ ยนต์ ชุ่มจิต (2531 : 62) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีว่าจะต้อง ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี หมายถึง มีบุคลิกภาพทางกายและใจ เช่น มีความสง่างามผอมแต่งกายเรียบร้อย พุดจาไพเราะอ่อนหวาน สงบเสงี่ยม น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น

2. มีคุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น มีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด มีความรอบรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตือรือร้น

3. มีความสามารถในการสอนและการปกครอง

4. มีความประพฤติดี เช่น ละเว้นอบายมุขทั้งปวง มีกาย วาจา ใจสุจริต ไม่ฝักใฝ่ในทางชั่ว

5. มีคุณธรรม จรรยาบรรณสูง เช่น ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพครู เสียสละ มีเมตตา เป็นปูชนียบุคคลของนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน

6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีอิทธิพลไม่ตรีกับบุคคลทั่วไปทั้งเพื่อนร่วมงาน นักเรียน และผู้ปกครอง

ในทำนองเดียวกัน จากการสำรวจความต้องการของนักศึกษาเกี่ยวกับอาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อำภา บุญช่วย, 2531 : 17) พบว่า ลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มีดังนี้

1. มีคุณธรรม และจริยธรรมสูง
2. แต่งกายสุภาพ และสะอาด
3. มีความรู้ดี ตั้งใจสอน และสอนอย่างมีคุณภาพ
4. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
5. ทำตนน่าเคารพนับถือ
6. เข้าใจนักศึกษา ไม่เกรี้ยวกราด ไม่อาฆาตต่อศิษย์
7. สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวา
8. ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
9. มีความยุติธรรม
10. ตรงต่อเวลา รักการสอน
11. อุทิศเวลาเพิ่มเติมให้แก่ศิษย์
12. ยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษา

นอกจากนี้ สุพัศตรา มาศคิตต์ (2532 : 4-11) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดี ที่สังคมไทยพึงประสงค์ ควรประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. มีความสามารถและทักษะในการสอน การอบรม เป็นผู้นำผู้ตามและเป็นผู้ประสานงานที่ดี
2. มีความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาที่ต้องสอน วิชาชีพครู จิตวิทยาการเรียน การสอน การวิจัยและประเมินผล
3. มีความรู้ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ธรรมชาติ

4. มีความเป็นครู คือ มีความเมตตาต่อเด็ก รักอาชีพครู มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมีความรับผิดชอบ

สำหรับ บรรจง ชูสกุลชาติ (2527 : 22-25) ได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ไว้ว่า ผู้ที่มี วิทยุญาณแห่งการเป็นครูนั้น จะต้องประกอบด้วย คุณสมบัติ 14 ประการ ซึ่งกล่าวโดยสรุป มีสาระสำคัญดังนี้

1. ต้องเป็นผู้ที่เชื่อถือได้ คือเป็นคนที่พูดจริง ทำจริง มีความจริงใจ และมี คุณธรรม ผู้ที่มีวิทยุญาณแห่งการเป็นครูต้องเป็นผู้ที่เชื่อถือได้
2. ต้องเป็นผู้ที่มีมารยาท ครูเปรียบเป็นสื่อและเป็นสารแห่งจริยธรรมไทย ครู ต้องเป็นผู้ที่มีมารยาท เพราะความเป็นผู้มีมารยาทนั้นเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของ ผู้ที่มีวิทยุญาณแห่งการเป็นครู
3. ต้องเป็นผู้มีความใฝ่สูง ความใฝ่สูงเป็นคุณลักษณะของผู้มีจิตใจสูง ผู้มี จิตใจสูง คือ ผู้ที่แสวงหาสิ่งที่ดีกว่าอยู่เสมอ ในชีวิต ครูได้ชื่อเป็นผู้นำทางความคิดและ วิทยุญาณของศิษย์ ครูจึงต้องมีความใฝ่สูง ความใฝ่สูงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ของผู้ที่มีวิทยุญาณแห่งการเป็นครู
4. ต้องเป็นผู้เห็นเด็กมีความสำคัญ ครูที่เห็นเด็กมีความสำคัญ ต้องรู้จักและ เข้าใจเด็ก การรู้จักและเข้าใจเด็กเป็นคุณสมบัติของผู้มีวิทยุญาณแห่งการเป็นครู
5. ต้องรักษาสุขภาพอนามัย การไม่มีโรคคือลาภอันประเสริฐ เป็นพุทธภาษิต ที่เป็นความจริง การระมัดระวังสุขภาพเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้ที่เป็นครูจำเป็นต้องระมัดระวัง รักษาสุขภาพของตนเองให้ดีเสมอ
6. ต้องเป็นผู้มีอุดมคติ อุดมคติก็คือ หลักใจและหลักชีวิต ตลอดจนเป็นหลัก แห่งความคิด หลักแห่งการพูด และการกระทำของบุคคลเปรียบได้กับเข็มทิศและหางเสือ ของเรือที่จะนำเรือ คือชีวิตนั้น ไปสู่จุดหมายได้โดยตลอดปลอดภัย ครูที่มีวิทยุญาณแห่งการ เป็นครู จึงต้องเป็นผู้มีอุดมคติ
7. ต้องไม่เล่นพรรคเล่นพวก ครูจะต้องไม่แบ่งพรรค แต่ต้องถือว่าทุกคนเป็น พวกเดียวกัน ซึ่งต่างก็เป็นคนไทยด้วยกัน
8. ต้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนหรือ ในสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามประเพณี วัฒนธรรมหรือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและ

สังคม ครูที่มีวิญญาณแห่งการเป็นครู ต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เสมอ เข้าร่วมด้วยความเต็มใจ ด้วยความสบายใจ และเสียสละ

9. ต้องมีความรักโรงเรียน หรือสถานศึกษา เพราะเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบอาชีพในการดำเนินชีวิต และได้ปฏิบัติสิ่งที่เป็นอุดมคติ ตลอดจนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น โรงเรียนนั้นย่อมเป็นบ้านที่สองของผู้มีอาชีพครู เป็นสถานที่ที่ให้โอกาสได้แสดงวิญญาณแห่งการเป็นครู ครูที่มีวิญญาณครูจะต้องเป็นครูที่มีความรักโรงเรียน

10. ต้องมีความอดทน ครูต้องประสบกับสิ่งที่พึงปรารถนา และสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอยู่เสมอในการฝึกอบรมเด็ก ในเรื่องความรักโรงเรียน และในเรื่องการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ที่มีความอดทนได้มากที่สุดเท่านั้นที่จะแสดงความเป็นมนุษย์ได้มากที่สุด ครูที่มีวิญญาณครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนเป็นพิเศษ

11. ต้องเป็นผู้ที่มีความสุจริตใจ ครูที่มีวิญญาณการเป็นครุนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความสุจริตในวิชาการศึกษา สุจริตในปรัชญาการศึกษาของตน สุจริตต่อหลักจิตวิทยาที่ตนเรียนมา สุจริตต่อหลักวิชาการทั่วไป และสุจริตต่อเด็กที่ตนสอน ครูที่มีวิญญาณครูจะต้องมีความสุจริตต่ออาชีพ และต่อชาติบ้านเมืองด้วย

12. ต้องเป็นผู้รู้จักกอบกู้ อาชีพครูเป็นอาชีพที่เป็นงานบุญ และทำบาปให้เห็นกันน้อยกว่าอาชีพอื่น ครูที่มีวิญญาณครูต้องรู้จักกอบกู้อาชีพ และภูมิใจในอาชีพของตน

13. ต้องเป็นผู้มีไหวพริบ ครูจะต้องมีไหวพริบในการอบรมสั่งสอนนักเรียน เพราะครูมักพบปัญหาที่เด็กถามอย่างคาดไม่ถึงอยู่เสมอ

14. ต้องร่วมงานเป็นคณะได้ ครูที่มีวิญญาณแห่งการเป็นครู ต้องทำงานร่วมกันเป็นคณะได้ และอาศัยส่วนรวมเป็นเกณฑ์ในการทำงาน

คุณลักษณะของครูที่คืบอกจากที่ยกตัวอย่างไว้ข้างต้นแล้ว จะต้องปฏิบัติตามระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของจรรยาบรรณครูด้วย อีกทั้งควรจะทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชนโดยทั่วไป จนบุคคลใกล้ชิดเห็นคุณค่าและปฏิบัติตามครู ควรปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ๆ เพื่อให้เป็นที่ศรัทธาของคนทั่วไป สิ่งทีครูจะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีนั้นพอจะประมวลได้ดังนี้ (คณะครูศาสตร์, 2525 : 21-22)

1. การตรงต่อเวลา ในการเข้าสอนนั้นครูควรเข้าสอนและเลิกตามกำหนดเวลา ควรเน้นให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการกระทำเช่นนี้ รวมทั้งรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2. ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ครูต้องแสดงให้นักเรียนเห็นว่า ภายในคน ๆ เดียวกันนี้ สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส ซึ่งการเป็นผู้นำที่ดีนั้นสำคัญมาก เพราะลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีของคนไทยนั้นไม่ค่อยมีให้เห็นเด่นชัด มักจะอยู่ในลักษณะคล้อยตามมากกว่า และเมื่อเป็นผู้ตามก็มักจะคอยฟังแต่คำสั่ง ไม่ชอบริเริ่มแนะนำหรือเสนอต่อผู้นำ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเห็นและทำได้

3. ความเชื่อมั่นในตัวเอง ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตัวเอง จะต้องพร้อมในทุก ๆ ด้าน ความรู้สติปัญญาและคุณภาพ เพื่อสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือมีความคิดที่ดีที่ก่อประโยชน์ให้แก่บุคคลรอบข้างเสมอ ซึ่งความคิดเหล่านั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ถูกที่ควร เช่น หาวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำซากจำเจ หรือหาทางที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า

5. ความมีเหตุผล ครูจะทำอะไรต้องตั้งอยู่ในเหตุผลเสมอ รู้จักเหตุและรู้จักผล ไม่กระทำอะไรไปตามอารมณ์

6. ประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับกันทั่วไป ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับความเป็นครู ซึ่งรวมถึงบุคลิกภาพที่ดีด้วย นั่นคือแต่งกายเหมาะสม สะอาดเรียบร้อยพูดจาชัดเจนชัดคำ ใช้วาจาสุภาพและยิ้มแย้มแจ่มใส

7. การควบคุมอารมณ์ คนจะเป็นครูควรมีอารมณ์ที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย รู้จักแยกปัญหาส่วนตัวออกจากหน้าที่การงาน และที่สำคัญคือ ครูควรจะแฝงอารมณ์ขันไว้บ้าง

8. มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม และของสถาบัน จะทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ไม่เกิดความขัดแย้งกัน

9. ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้โอกาสคนอื่นได้แสดงความคิดเห็นบ้าง และใจกว้างยอมรับฟังคำแนะนำต่าง ๆ

10. การมองโลกในแง่ดี ครูต้องพยายามมองโลกในแง่ดี ให้โอกาสแก่คนอื่นเสมอ เช่น คนเคยทำอะไรพลาดมาสักหน ก็อย่าไปคิดว่าจะต้องผิดพลาดเสมอไป

11. ความสามารถในการปรับตัว ครูควรวางตัวให้ถูกต้องตามกาลเทศะ เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากไปอยู่ที่ท้องถิ่นอื่น ๆ ครูจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ให้ได้

12. ความรับผิดชอบ ครูต้องแสดงให้เห็นเกี่ยวกับด้านการรับผิดชอบ โดยเฉพาะงานใดเป็นหน้าที่โดยตรงของครูแล้ว ครูควรจะรับผิดชอบทำให้ดีที่สุด

13. ความขยันและกระตือรือร้น ครูควรขยันที่จะปฏิบัติงาน กระตือรือร้น และตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ ไม่เบื่อง่ายหรือทอดลอย

14. ความสุภาพอ่อนน้อม ครูต้องมีกิริยาวาจาที่สุภาพ อ่อนน้อมต่อทุกคน ไม่วางตนเป็นใหญ่ ถือว่ามีความรู้ ความสามารถมากกว่าคนอื่น ๆ

15. ความเป็นนักประชาธิปไตย ครูควรจะมีความเป็นนักประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน เคารพในความคิดเห็นเท่าเทียมกัน และยึดหลักเสียงข้างมาก

ส่วนสุนทร มุสิกรัมย์ (2535 : 25-26) ได้ค้นคว้าและสรุปว่าครูที่ดีนั้นต้องมีลักษณะ ที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. คุณสมบัติส่วนตัว คือ มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ความสามารถ และมีความประพฤติดี

2. สอนดี คือ มีความสามารถในการสอน เช่น เตรียมการสอน ใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและทันสมัย ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้แจ่มแจ้ง ปฏิบัติตามได้ เป็นต้น

3. มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ เช่น มีความเมตตากรุณา ยุติธรรม มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู เป็นต้น

4. มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา เช่น มีการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม

5. มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทั้งกับเพื่อนครู ผู้ปกครอง นักเรียนและประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม ศรีสมร พุ่มสะอาด (2530 : 44-49) ได้สัมภาษณ์ เสน่ห์ จามริก, เสรี วงษ์มณฑา และพระราชวรานูนี้ เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี พบว่า ครูที่ดีควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ต้องมีความรู้ในด้านวิชาการทั่ว ๆ ไปที่จะสอน และวิชาครูอย่างกว้างขวาง และหันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

2. มีเทคนิควิธีและความสามารถในการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในการถ่ายทอด มีความเอาใจใส่ และสามารถสอนให้นักเรียนนำวิชาความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. มีคุณสมบัติส่วนตัวที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรม จรรยาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและคนทั่วไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นบุคคลที่มีลักษณะของกัลยาณมิตร ซึ่งได้แก่มีสุภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีความประพฤติเรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดีไม่เบียดเบียนใคร ช่วยเหลือเกื้อกูลคนทั่วไป มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจเบิกบานแจ่มใส มีเมตตา กรุณา จิตใจอ่อนโยน มีสติปัญญา มีเหตุผล ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง

4. ครูต้องมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยต้องเป็นผู้นำทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติงาน การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อชี้แนะประชาชน และให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันต่อความเจริญ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี สรุปได้ว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ คือ มีความรู้ดี สอนดี มีคุณธรรม มีความประพฤติและบุคลิกภาพดี สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี อีกทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

จะเห็นได้ว่า จากคุณลักษณะที่ดีของครูดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับ จรรยาบรรณครูมาก เนื่องจากคุณลักษณะที่ดีของครูไม่ว่าด้านความรู้ ความสามารถในการสอน การมีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จรรยาบรรณ ตลอดจน การช่วยเหลือชุมชนในทางสร้างสรรค์ จะครอบคลุมจรรยาบรรณของครู ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นตัวแปร ตามในการวิจัยครั้งนี้

3.5 อาชีพครูหรือวิชาชีพครู

อาชีพครูเคยจัดไว้เป็นอาชีพของปุชนียบุคคล ผู้ซึ่งมีบุญคุณและทำประโยชน์แก่โลกมากมายมหาศาล แต่รับผลตอบแทนเพียงเลี้ยงชีพอยู่ได้เท่านั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2527 : 92) นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับว่าเป็นอาชีพชั้นสูง (Profession) อาชีพหนึ่ง ซึ่ง ก่อ สวัสดิทานิชย์ (2533 : 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของวิชาชีพชั้นสูงว่า ต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ต้องได้รับการศึกษาในวิชานั้น ๆ เป็นระยะเวลาานาน ประมาณ 16 ปี คือ การศึกษาสามัญ 12 ปี ศึกษาระดับอุดมศึกษา 4 ปี และควรจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ

2. วิชาต่าง ๆ ซึ่งคนในวิชาชีพนั้นจะต้องเรียน โดยมีหลักการและทฤษฎีที่เชื่อถือได้ ซึ่งทฤษฎีและหลักการที่นำมาสอนกันนั้นจะต้องเกิดจากการวิจัย

3. วิชาชีพต่าง ๆ จะต้องมีความพิเศษเฉพาะ

4. สถาบันวิชาชีพจะต้องมีหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

สอดคล้องกับ จันทร ชุ่มเมืองปักษ์ (2530 : 1) ซึ่งได้สรุปลักษณะของวิชาชีพชั้นสูงไว้ว่า

1. เป็นวิชาชีพที่บริการแก่สังคม โดยไม่ซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาชีพอื่น

2. บริการที่ให้นั้นต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา ไม่ใช่โดยสามัญสำนึก

3. เป็นวิชาชีพที่มีความอิสระในการดำเนินการที่เกี่ยวกับวิชาชีพ

4. เป็นวิชาชีพที่ผ่านการศึกษาระดับสูง ต้องเรียนมาโดยเฉพาะ

5. เป็นวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณเป็นของตนเอง

6. เป็นวิชาชีพที่มีสถาบันของตนเอง เป็นแหล่งกลางคอยสร้างสรรค์จรรโลงความมั่นคง

ในทำนองเดียวกัน สุนทร มุสิกรัมย์ (2535 : 14) ได้ประมวลความเห็นของนักการศึกษา และนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบอันเป็นลักษณะของวิชาชีพชั้นสูงไว้ ดังนี้

1. เป็นวิชาชีพที่บริการแก่สังคม

2. เป็นวิชาชีพที่จะต้องได้เรียนรู้เป็นระยะเวลาานาน

3. เป็นอาชีพที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

4. เป็นวิชาชีพที่ใช้ปัญญาอย่างมากในการประกอบอาชีพ

5. เป็นวิชาชีพที่มีความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ

6. เป็นวิชาชีพที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับสูง

7. เป็นวิชาชีพที่มีสถาบันของตนเอง

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพชั้นสูง และจากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า วิชาชีพครุมีลักษณะที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานเดียวกันกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่นเดียวกับแพทย์ วิศวกร ทนายความ ฯลฯ ดังที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2526 : 182-183) กล่าวว่า อาชีพครุเป็นวิชาชีพชั้นสูง เนื่องจาก

1. อาชีพครุมีจรรยาบรรณ

2. อาชีพครุใช้เวลาศึกษาอบรมยาวนาน

3. อาชีพครุมีความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ

4. ป้องกันพิทักษ์ผลประโยชน์ของครู
5. ครูให้บริการแก่สังคม
6. ครูใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ

สอดคล้องกับ บุนหา วัฒนะ (2533 : 2-3) ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าในสังคมไทย อาชีพครูถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นผู้ให้วิทยาทานเพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม เป็นบุรุษนิยมบุคคลที่ควรแก่การเคารพ และเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ดังนั้น จึงได้รับการยกย่องว่าอาชีพครู เป็นวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. อาชีพครูมีบริการที่ให้แก่สังคมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง
2. การใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ
3. ครูจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นผู้ที่มีความรู้
4. วิชาชีพครู เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สมาชิกมีความเป็นอิสระ
5. วิชาชีพครู เป็นวิชาชีพที่มุ่งบริการแก่ผู้อื่น มากกว่าการหาผลประโยชน์

จากผู้รับบริการ

6. วิชาชีพครูมีสถาบันวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์จริยธรรมมาตรฐานของวิชาชีพ

จากเหตุผลดังกล่าว สรุปได้ว่า อาชีพครูเป็นอาชีพชั้นสูงอาชีพหนึ่ง เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ใช้ความรู้ ความชำนาญพิเศษที่ให้บริการแก่สังคม มีระยะเวลาในการฝึกอบรม รวมทั้งมีเสรีภาพในการประกอบวิชาชีพ เพื่อสร้างสรรค์คน จุมนชน สังคม และประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น ครูจำเป็นต้องรักและศรัทธาในอาชีพครู พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ วิทยุทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อีกทั้งเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู ยึดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การมีพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูที่ถูกต้อง

8.6 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

คุรุสภาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2533 ในการส่งเสริมให้ครูและวิชาชีพเป็นที่ศรัทธาแก่นักเรียน ผู้ปกครองและสังคม ดังนั้น บุคคลที่จะประกอบวิชาชีพครู ควรมีความรัก ความเมตตาและความปรารถนาดีต่อนักเรียน อุทิศตน

และเวลาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโต และมีการพัฒนาในทุกด้าน ครูจึงควรมีคุณลักษณะอย่างน้อย 4 ด้าน คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนา ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539 : 35)

1. รอบรู้ คือ จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่เกิดขึ้นในสังคมของคนและโลก มีความรอบรู้ในวิชาชีพของคุณ

2. สอนดี คือ จะต้องสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาการสอนให้ทันและเหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

3. มีคุณธรรม จรรยาบรรณ คือ มีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ เพื่อให้บริการแก่นักเรียนและสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการของอาชีพครู มีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อสังคม ชุมชนและนักเรียน มีความรักความเมตตาและความปรารถนาดีต่อนักเรียน อุทิศตนและเวลาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโตและพัฒนาในทุกด้าน

4. มุ่งมั่นพัฒนา คือ รู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเอง สนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนเองอีกทั้งคิดค้นทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

เนื่องจากเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากแก่การปฏิบัติและการประเมิน ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 คุรุสภาจึงได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพจากเดิม 4 ด้าน เปลี่ยนเป็น 11 ข้อ ทำให้สามารถปฏิบัติและประเมินพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของครูได้ชัดเจนและเป็น รูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539 : 10-22)

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่งานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กร หน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ อย่างชาญฉลาด ด้วยความรักและหวังดีต่อผู้เรียน ซึ่งคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก